

AGENDA

1. Tentoonstelling restauratie spoorbrug Zwolle

In het stadhuis van Zwolle is tot 7 september een fototentoonstelling te bezichtigen over de restauratie van de voetgangersbrug uit 1883 over het emplacement. Fotograaf Fons Brassier uit Haarlem heeft in opdracht van de gemeente Zwolle het restauratieproces in beeld gebracht. Zijn foto's worden aangevuld met opnamen die Zwollenaren van het herplaatsen van de brug hebben gemaakt. Stadhuis Zwolle: Grote Kerkplein 15 (tel. 038-982158).

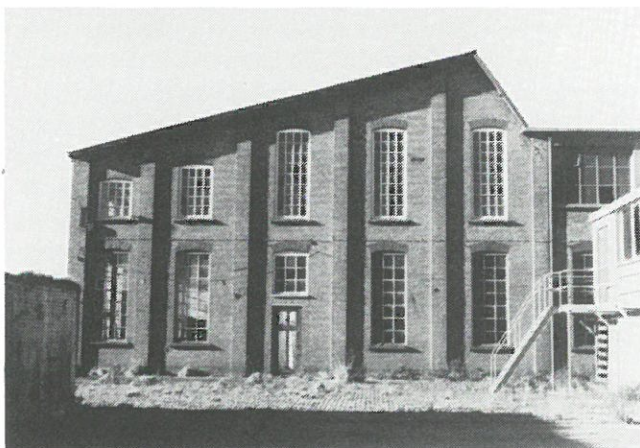
2. Tentoonstelling „Bouwen in Groningen”

Naar aanleiding van het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) jongere bouwkunst in Nederland heeft de Provinciale Bibliotheek Centrale Groningen een fototentoonstelling samengesteld.

Tot in 1995 zal deze reizende tentoonstelling in vele openbare bibliotheken in de provincie Groningen te bezichtigen zijn.

Op 25 fotopanelen is een interessante selectie samengebracht van karakteristieke Groninger bouwwerken uit de periode 1850-1940, waaronder ook een aantal industriële objecten, zoals spoorwegmonumenten, fabrieksgebouwen, bruggen, sluizen en straatmeubilair.

Informatie: Provinciale Bibliotheek Centrale Groningen, tel. 050-650128.

Ter Apel: voormalige aardappelmeelfabriek (1916).

3. Tentoonstelling „Heen en weer”, Rhenen

In Museum Het Rondeel, Kerkstraat 1 te Rhenen, is tot en met 5 september een tentoonstelling te bezichtigen over pontjes, voetveren, veerlieden en veerhuizen rondom Rhenen. Inlichtingen: tel. 08376-12077.

4. Tentoonstelling „Wereldwijd Verbreid”, Schiedam

Voorafgaand aan de opening van het Gedistilleerd Museum in 1995 is tot 19 september 1993 een expositie te bezichtigen over de geschiedenis van de jeneverindustrie in Schiedam. De jeneverindustrie was lange tijd de belangrijkste bedrijfstak

in Schiedam. Rond 1880 telde de stad ca. 400 distilleerderijen en branderijen. Deze industrie had een grote uitstraling op andere bedrijven. Het negatieve imago van de distilleerderijbranche (slechte arbeidsomstandigheden, drankmisbruik) heeft lang zijn stempel op de stad gedrukt, maar met de opening van het distilleerderijmuseum in 1995 hoopt men ook de positieve invloed van deze tak van nijverheid voor Schiedam aan te tonen.

In het Stedelijk Museum wordt een overzicht gegeven van de jeneverindustrie in het tijdvak 1860-1993. Aan de hand van foto's, flessen, etiketten, archivalia en reclameuitingen wordt duidelijk gemaakt wat de jeneverindustrie voor Schiedam heeft betekend. Naar aanleiding van de expositie heeft het museum een catalogus uitgegeven (f 19,50).

Inlichtingen: Stedelijk Museum Schiedam, Hoogstraat 112, tel. 010-269067.

5. Rondvaart langs Amsterdamse havenarchitectuur

Tijdens de Open Monumentendag op 11 september kunnen bezoekers van het Nederlands Scheepvaartmuseum met het stoomschip „Christiaan Brunings” (anno 1900) een tocht langs de Amsterdamse havenmonumenten maken. Tijdens de anderhalf uur durende tocht vaart men langs het Oostelijk en Westelijk havengebied terwijl intussen een toelichting wordt gegeven op de nog bestaande havenarchitectuur, zoals bijvoorbeeld de gebouwen en kranen van de voormalige NDSM, de pakhuizen in de Houthaven, de voormalige rederijkantoren en de gebouwen op het Java-eiland.

De afvaarten zijn om 10.30 uur, 12.30 uur en 14.30 uur vanaf de steiger van het Scheepvaartmuseum.

Voor informatie en reserveringen: Anneke Rubbens, tel. 020-5232238.

6. Stoomtreinritten Overijssel 11 september

Op 11 september, Open Monumentendag en op de zondag daarna rijdt tussen Zwolle en Coevorden een stoomtrein, bestaande uit locomotief 52.3879 van de Stoomstichting Nederland met diverse historische riji tuigen. Opstapplaatsen in Zwolle en Coevorden, tussentijds in- en uitstappen is niet mogelijk vanwege het strakke tijdschema. Op de aanliggende stations worden op 11 september diverse activiteiten georganiseerd.

De trein zal op zaterdag 5 ritten en op zondag 6 ritten maken welke voor het publiek toegankelijk zijn.

Voor informatie en kaarten kunnen belangstellenden terecht bij de VVV's in de langs de lijn Zwolle-Coevorden gelegen plaatsen (onder andere VVV-Hardenberg, tel. 05232-62000). Kosten: enkele reis f 20,-. Voor f 5,75 is er busvervoer langs een toeristische route terug naar de opstapplaats.

7. Herdenking 200 jaar Britse kanalen

Ter gelegenheid van de 200-jarige herdenking van het begin van de grootscheepse aanleg van kanalen in Engeland heeft de Britse PTT op 20 juli een viertal postzegels uitgegeven met afbeeldingen van de voor Engeland karakteristieke rijkbeschilderde houten kanaalboten (zogenaamde „narrow boats”).

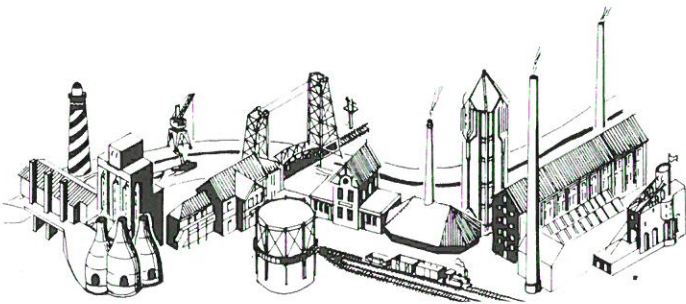
8. Dag van het industrieel erfgoed Vlaanderen

Op 24 oktober 1993 zal de regio zuid-west Vlaanderen in het teken staan van het industrieel erfgoed. Centraal deze dag staat de maart dit jaar voor het publiek opengestelde „Vlasvalleiroute”. Deze route langs de rivier de Leie voert langs een twaalfstal belangwekkende industriële complexen, waaronder het Vlasmuseum te Kortrijk, het tabaksmuseum te Wervik, het energiemuseum te Zwevegem en het tabaksmuseum te Harelbeke. Het bijzondere van deze route is het grensoverschrijdende karakter, daar ook in het aangrenzende Franse gedeelte van de Leievallei een aantal industriële objecten te bezichtigen zijn.

Dit Vlaams/Franse initiatief ter promotie van het gemeenschappelijk industrieel erfgoed wordt financieel ondersteund door bijdragen van de Europese gemeenschap en de provincie West-Vlaanderen.

Inlichtingen: Dhr. A. Linters, p/a Bissegemplaats 6, 8500 Kortrijk (België)

COLOFON

Industria

Nieuwsbrief van de 45 bij de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties. De nieuwsbrief verschijnt zesmaal per jaar en staat onder redactie van:

H. P. G. de Boer, W. F. Jansen Wz. en A. J. Klut.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Fonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

Redactie-adres: Industria, p/a M. N. M. Overbeek, Händel-laan 109, 8031 EH Zwolle (samensteller).

Kopij voor Industria 1993 no. 4 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 1 oktober 1993.

Sekretariaatsadres FIEN: Zomervaart 206f, 2033 DN Haarlem.

Abonnementenopgave: door overmaking van f 26,- voor de jaargang 1993 op Postbankrek.nr. 132802 ten name van Stichting FIEN, Industria, Oosteinde 13, 7772 CA Hardenberg.

BERICHTEN

GRONINGEN

Zoutkamp: in dit voormalige vissersplaatsje aan het Reitdiep staat een oude betonningsloods van Rijkswaterstaat. De gemeente De Marne heeft onlangs de leegstaande loods gekocht van Rijkswaterstaat voor f 70.000,-. De gemeente wil de houten loods bestemmen als visserijmuseum met daaraan gekoppeld een VVV-kantoor. Dit museum wil een beeld geven van de visserijcultuur zoals die tot 1969 (afsluiting Lauwersmeer) in Zoutkamp bestond. Het museum zal een aantal centrale thema's kennen, waaronder de garnalenvisserij, de schelpenvisserij (van belang voor de kalkbranderijen) en de waterstaatkundige geschiedenis van Zoutkamp. Vooral dit laatste thema is van belang, gezien de aanwezigheid van grote sluiswerken bij Zoutkamp die in 1867 zijn aangelegd toen het Reitdiep van de zee werd afgesloten.

FRIESLAND

Workum: een speciale stichting is in het leven geroepen om gelden bijeen te brengen voor de restauratie van de „Amerikaanse windmolen” aan het Jan Broerskanaal tussen Koudum en Molkwerum. De molen, één van de laatste overgebleven exemplaren van dit type in Friesland, is inmiddels op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. Haast is in dit geval geboden, omdat de molen in 1995 in ruilverkavelingsverband kan worden gerestaureerd, hetgeen een bijdrage van f 25.000,- oplevert.

DRENTHE

Meppel: een oud vervallen schutsluisje in de Nijeveensche Grift zal worden opgeknapt. Het initiatief hiervoor is genomen door de Stichting Oud Meppel. Van de voor de restauratie benodigde f 140.000 is inmiddels een groot deel, voornamelijk sponsorgelden en subsidies van de provincie en de gemeente Meppel, bijeengebracht. Het sluisje, dat vlak achter de watertoren van Meppel ligt, is in 1867 gebouwd en was vroeger een belangrijke schakel in de aanvoeroute voor turf naar Meppel. Bijzonder aan de constructie zijn de gietijzeren aanslagstijlen, de ovale houten sluisdeuren en de kaapstanders op de sluiswanden. De sluis is in januari 1992 op de monumentenlijst geplaatst.

OVERIJSEL

Bergentheim: het voormalige NS-station in deze plaats langs de lijn Zwolle-Emmen zal in augustus worden gesloopt.

Station Bergentheim, een ontwerp van architect Ed. Cuypers uit 1905, is in 1975 voor het reizigersverkeer gesloten en staat sinds 1992 leeg toen de laatste bewoner, de voormalige stationschef, is overleden.

In overleg tussen het Genootschap voor Industrieel Archeologisch Geïnteresseerden (GIAG) en de gemeente Hardenberg wordt geijverd voor behoud van het karakteristieke tegeltableau met de stationsnaam. De gemeente Hardenberg heeft een krediet beschikbaar gesteld om dit tableau te verwijderen en eventueel te hergebruiken.

Dedemsvaart: de gemeente Avereest wil de oude gashouder in Dedemsvaart voordragen voor plaatsing op de rijksmonumentenlijst om zodoende in aanmerking te kunnen komen voor rijkssubsidie.

De gashouder is in 1931 gebouwd naast de onlangs gerestaureerde kalkbranderij en is de laatste nog gave gashouder in Nederland. Het object verkeerd in redelijke staat. Voor noodzakelijk onderhoudswerk is een bedrag van ca. f 75.000,- nodig.

De Lichtmis: als opvallend „landmark” voor automobilisten over de A-28 verheft zich tussen Zwolle en Meppel de watertoren van Lichtmis. De toren, een betonnen constructie met bakstenen mantel uit 1932 (ontwerp H. Sangster) is eigendom van projectontwikkelaar H. van der Most. Diverse plannen van Van der Most om een nieuwe bestemming aan de toren te geven leden schipbreuk, waaronder het plan voor een nationaal politiemuseum in de toren. Onlangs heeft de provincie groen licht gegeven voor een nieuw plan: de aanleg van een modelvijvertuin rond de toren, die de grootste van Europa zou moeten gaan worden. Rondom de toren worden tuinen in Engelse, Japanse en Franse stijl aangelegd. Wat de functie van de toren in dit modelpark zal zijn, is nog niet duidelijk. Van der Most denkt aan een uitkijktent voor de toren, te realiseren door middel van een liftconstructie voor auto's!

Zwolle: de 110 jaar oude „Hoge spoorbrug” is 12 juli jl. herplaatst over het NS-emplacement in Zwolle. De restauratie die vier maanden in beslag nam en ca. 1,4 miljoen kostte, was zeer ingrijpend. Zo moesten verroeste delen van de staalconstructie geheel vernieuwd worden, waarna de hele brug gezandstraald werd en opnieuw in de verf werd gezet. De brug is nu in een opvallende donkerblauwe kleur geverfd, welke minder besmettelijk is dan de oorspronkelijke blauw-groene kleur. De verdwenen eikehouten leuning van de balustrades zijn bij de restauratie opnieuw aangebracht.

GELDERLAND

Nijmegen: het uit 1935 daterende benzinstation aan de Graafse Weg is op de monumentenlijst geplaatst. Begin juni is de restauratie begonnen van het sterk verwaarloosde pand, één van de laatste nog overgebleven benzinstations van voor de Tweede Wereldoorlog. Het benzinstation, een schepping van de architecten B. Meerman en J. van der Pijl, is gebouwd in de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid. Markant aan het gebouw is de typische ronde uitbouw in staal en glas, bekroond met een enorme betonnen luifel met toren, waarop vroeger in neon de naam van het tankstation werd aangegeven.

Nijmegen: benzinstation.

NOORD-HOLLAND

Amsterdam: de stadsdeelraad Westerpark heeft muziekcentrum „de IJsbreker” de eer gegund het Westergasfabriekcomplex te mogen gebruiken als nieuwe thuisbasis. De deelraad heeft uit de vier ingediende plannen voor hergebruik van de oude gasfabriek gekozen voor het Centrum voor Moderne Muziek, voorheen de IJsbreker genaamd. Helaas is door deze keuze een andere gegadigde, het Centrum voor Bouw- en Civiele Techniek afgevalen.

De gebouwen van de Westergasfabriek, waaronder de grote zuiveringshallen zouden een bijzonder passende entourage voor een dergelijk nationaal centrum voor industrieel erfgoed hebben gevormd. Het Centrum voor Moderne Muziek wil het hele complex benutten; voor het zuiveringsgebouw betekent dit dat deze ruimten zullen worden opgevuld met een aantal binnenzalen, om meerdere voorstellingen tegelijk te kunnen geven.

De verbouwing van het complex tot muziekcentrum zal ca. 28 miljoen gaan kosten, welk bedrag moet worden opgebracht door WVC, de gemeente Amsterdam, de Rijksdienst voor Monumentenzorg en door eigen inkomsten. De kosten voor de schoonmaak van het zwaar verontreinigde terrein zullen wellicht nog hoger uitvallen, deze zullen voor 90 % door het ministerie van VROM gesubsidieerd worden.

Amsterdam: een particulier consortium, „Inham”, waarin participeren woningbouwvereniging Patrimonium, het Montessoricollege Oost, AROV projectontwikkeling en de NS, heeft ambitieuze plannen voor een herinrichting van het station Muiderpoort en directe omgeving. Het station, onderdeel van de spoorwegwerken van 1939, wordt alom door kenners geprezen om zijn heldere architectuur, maar kent ook schaduwzijden zoals een van de wijk afgekeerde ligging en donkere tunnels. De plannenmakers willen het station „opengooien”, in die zin dat op straatniveau brede passages de barrière-achtige spoordijk moeten doorbreken en de stadsdelen weer met elkaar moeten gaan verbinden. Het station zelf moet een face-lift ondergaan.

Enkhuizen: op het terrein van het Zuiderzeemuseum is onlangs een houten wierschuur afkomstig van het voormalige eiland Wieringen herbouwd. De wierschuur bestaat uit een rechthoekige constructie, opgetrokken uit hout van schepen, die bij Wieringen zijn vergaan. De schuur, die op Wieringen met sloop bedreigd werd, is van cultuurhistorisch belang vanwege zijn functie van opslagplaats van gedroogd wier. Dit wier, ook zee gras genaamd, werd op Wieringen na een proces van drogen en persen gebruikt voor de aanleg en onderhoud van zeedijken. Later werd het ook toegepast als vulling van stoelen en kussens.

In de schuur zal een permanente expositie worden ingericht over het maaien en persen van wier.

Haarlem: april jl. is het monumentale complex van drukkerij Joh. Enschedé in de binnenstad van Haarlem met de grond gelijk gemaakt. Helaas bleek het niet mogelijk een alternatieve bestemming voor het complex te vinden. Een voor Haarlem bijzonder industrieel monument met een lange historie is hiermede verloren gegaan.

Zaandam: op 7 juni vond een monstertransport plaats van de Zaandamse Oostzijde naar de Zaanse Schans. Het uit de 18e eeuw daterende houten pakhuis „De Vrede” krijgt een functie als bezoekerscentrum van het gereconstrueerde Zaandamse museumsbuurtje.

opslagruimte. Voor een herinrichting van het terrein, dat zeer gunstig in het centrum van Oss is gelegen, bestaat veel belangstelling. De gemeente Oss wil bij de ontwikkeling van de stedenbouwkundige plannen rekening houden met enkele waardevolle onderdelen van het fabriekscomplex die historische waarde hebben. Hiertoe behoren onder meer een hal met sheddaken langs de Oostwal en een aangrenzend fabrieksgebouw voor de fabricage van watten, ontworpen door de Nijmeegse architect Oscar Leeuw. Ook het kantoorgebouw uit 1919 heeft monumentale waarde. De gemeente Oss wil binnen twee jaar tot een definitieve herbestemming voor het Bergoscomplex komen.

In Oss is in april jl. een stichting opgericht „De werkende mens”, welke zich ten doel stelt door archiefonderzoek en „oral history” een beeld te krijgen van de geschiedenis van de werkende mens in Oss.

St. Oedenrode: de bond Heemschut heeft bezwaar gemaakt tegen de voorgenomen sloop van de schoorsteen bij de voormalige zuivelfabriek aan de Lindendijk. De zuivelfabriek „Sint Oda” is in 1916 gebouwd en in 1979 gesloten. Na een restauratie is in het fraaie bedrijfsgebouw een Chinees restaurant en een verzekeringskantoor ondergebracht. De huidige eigenaar is bij de gemeente in beroep gegaan tegen de aanwijzing van het pand als gemeentelijk monument. Als de gemeente hieraan tegemoet komt, is de weg vrij voor de eigenaar om de bouwvallige schoorsteen te slopen.

LIMBURG

Maastricht: één van de laatste kleinschalige ambachtelijke bierbrouwerijen van Nederland is de stoombierbrouwerij „De Keijzer”, gelegen aan de Wijkergrachtstraat in het oude Maastrichtse stadsdeel Wijk. Al jaren wordt getracht dit markante bedrijfsgebouw uit 1750 te behouden en een nieuwe bestemming te geven als levend biermuseum. Er is een begin gemaakt met de restauratie van het interieur; de opzet is het museum in de loop van 1994 te kunnen openen. Om dit project financieel te ondersteunen is onlangs het initiatief genomen om te komen tot de oprichting van een „Vriendenclub van museumbierbrouwerij De Keijzer”. Belangstellenden kunnen donateur worden van deze vriendenkring voor f 50,- per jaar.

Inlichtingen: tel. 043-212940.

Weert: de locomotiefloods op het NS-emplacement is april jl. gesloopt, dit ondanks pogingen deloods op de monumentenlijst te plaatsen. De locomotiefloods die in vervallen staat verkeerde, was een ontwerp van spoorwegarchitect Van Heukelom.

LITERATUURSIGNALERING

Roovers, Annelies: *Op muren en getimmerten...; geschilderde gevelreclames in Leiden*. Leiden, Gemeente Leiden, 1993. 86 blz., ill.; 16 cm; ISBN 90-80139513. Prijs f 24,50.

Publicaties op dit terrein waren tot nu toe zeldzaam. Dit boekje geeft in kort bestek een uitstekend overzicht van de geschiedenis van de geschilderde buitenreclame. Ook wordt aandacht besteed aan gemeentelijke en provinciale verordeningen die het verschijnsel buitenreclame binnen de perken moesten houden, de techniek van de reclameschilders en de restauratie van de „Miss Blanche”-reclameschildering op de zijgevel van een pand aan de

Oude Rijn. Het boekje sluit af met een noten/literatuuroverzicht en een plattegrond van Leiden met daarop aangegeven de nog overgebleven muurreclames.

Wennekes, Wim: *De aartsvaders; grondleggers van het Nederlandse bedrijfsleven*. Uitgeverij Atlas, 1993. ISBN 90-25403158. Prijs f 79,90.

Een klein land als Nederland kent relatief veel multinationals als Unilever, Philips, Shell en Akzo. Over de ontstaansgeschiedenis van deze bedrijven is vaak weinig bekend.

Reeds eerder publiceerde de journalist Wennekes een boek over het ontstaan van zeven bekende Nederlandse firma's in het boek „Eeuwenoud” (1989). In het nu uitgekomen imponerende boekwerk van bijna 600 bladzijden geeft de auteur een beschrijving van de grondleggers van de grootste nog bestaande Nederlandse ondernemingen.

In de eerste hoofdstukken geeft Wennekes een algemene beschrijving van de moeizame ontwikkeling van de industriële revolutie in Nederland vanaf het begin van de 19e eeuw. Als eerste „aartsvaders” van de industrie noemt Wennekes de Groninger stichter van de aardappelmeelindustrie W. A. Scholten en Petrus Regout, de bekende grondlegger van de aardewerkfabriek „De Sphinx” te Maastricht. Aan de naam van Regout, in 1866 met 200 werknemers de grootste ondernemer in Nederland, kleefde een negatieve reputatie gezien de slechte arbeidsomstandigheden in zijn fabrieken. Het feit dat de gemiddelde Regoutwerknemer niet ouder werd dan 30 jaar is in dit opzicht veelbetekend.

Na 1860 raakte de industrialisering in een stroomversnelling en kwamen bedrijven als de Nederlandse Gist- en spiritusfabriek in Delft (oprichter J. van Marken), Stork en Unilever van de grond. Vooral het ontstaan van Unilever en de daaraan voorafgaande fusie tussen de Osssche roomboterhandelaar Anton Jurgens en margarinefabrikant Van den Bergh wordt op boeiende wijze beschreven.

Met de publicatie van „Aartsvaders”, waaraan twaalf jaar archief onderzoek voorafging, is een belangrijke leemte in de Nederlandse bedrijfsgeschiedenis opgevuld.

Geschiedenis van de techniek in Nederland; de wording van een moderne samenleving 1800-1890. Deel II: gezondheid en openbare hygiëne, waterstaat en infrastructuur; papier, druk en communicatie. Stichting Historie der techniek/Walburg pers, Zutphen, 1993. 336 blz.; ill. ISBN 90-60118367. Prijs f 78,50.

Van dit reeds eerder aangekondigde standaardwerk is nu het tweede deel verschenen.

In dit tweede deel wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van het rioleringsstelsel en de waterleidingbedrijven in de grote steden; de grote waterstaatsprojecten in de 19e eeuw (riviervverbetering, bruggenbouw); het ontstaan van het spoorwegnetwerk en de invloed van de overheid hierop; de technische innovaties binnen de drukkerijbranche en de papierfabricage; de opkomst van nieuwe illustratietechnieken zoals kleurenlitho's. Ook dit deel is weer rijk voorzien van uitstekend illustratiemateriaal, bijlagen en een uitgebreide bibliografie, register en een samenvatting van de hoofdstukken in het Engels.

Het 160 ton wegende graanpakhuis stond de eigenaar, een bindmiddelenfabriek, al enige tijd in de weg. Tegelijkertijd had het stichtingsbestuur van de Zaanse Schans plannen om een bezoekerscentrum te realiseren.

De spectaculaire verplaatsing van het pakhuis vond plaats over de weg en over het water (op een ponton). Verplaatsing, renovatie en herinrichting worden op 1,5 tot 2 miljoen geraamd. De financiering is rondgekomen doordat Zaanstad, bij de verzelfstandiging van de stichting de Zaanse Schans, een „bruidschat” heeft meegegeven. Daardoor konden gelden worden vrijgemaakt, die anders voor achterstallig onderhoud gebruikt moesten worden.

Zaanstreek: GS van Noord-Holland heeft besloten het Zaanse deel van de fortificaties van de Stelling van Amsterdam op de provinciale monumentenlijst te plaatsen. Het Zaanse deel van de stelling is redelijk intact. Het bestaat uit de forten Marken-binnen, Krommeniedijk, Aan de Ham, Veldhuis en Zuidwijkermeer, de bijbehorende kruitmagazijnen, liniewallen en waterwerken alsmede de kringwetboerderij „De Eersteling” te Assendelft.

Diverse forten hebben inmiddels een alternatieve bestemming gekregen: in het fort Veldhuis is het oorlogsmuseum „Icarus et Mars” gevestigd (gericht op neergestorte vliegtuigen in WO-II). Het ligt in de bedoeling in de toekomst hier ook een expositie in te richten gewijd aan de historie van het fort.

Wormer: de afdeling rechtspraak van de Raad van State heeft onlangs de uitspraak gedaan dat Douwe Egberts-Van Nelle het pand van rijstpellerij „Mercurius” voorlopig niet mag slopen. Volgens de Raad van State heeft het moederbedrijf (Sara Lee) niet aannemelijk kunnen maken dat het pand gesloopt moet worden omdat het terrein nodig is voor de bedrijfsvoering.

Douwe Egberts bracht naar voren in haar bezwaarschrift dat na sloop het terrein als loswal gebruikt zou kunnen worden. Dit argument bleek niet steekhoudend, daar er in het geheel geen goederen meer over de Zaan worden aangevoerd voor het bedrijf.

Omdat er geen concrete hergebruikplannen zijn zal het meest zuidelijk gelegen pand van de Zaanwand voorlopig dus verder tot ruïne vervallen...

ZUID-HOLLAND

Barendrecht: voor een nieuwe bestemming van de watertoren in het centrum van Barendrecht zijn vier plannen bij de gemeente ingediend. Het gemeentebestuur heeft een voorkeur voor het plan van architectenbureau J. de Boer/Aalbers, dat uitgaat van de vestiging van kantoren in de toren. De monumentencommissie van Barendrecht concludeerde dat dit plan het meest tegemoet komt aan het monumentale karakter van de toren. Na opheffing van het plaatselijke waterleidingbedrijf heeft de toren nog een beperkte functie voor de waterhuishouding.

De Barendrechtse toren, een betonnen constructie met bakstenen mantel, is ontworpen door de Friese architect R. Kuipers in 1913. Een replica van deze toren was tot de sloop in 1978 in Heerenveen te bewonderen.

Berkel: de uit 1862 daterende schutsluis in de Berkelsche Zweth bij Delft is in april jl. na een restauratie, die bijna een miljoen kostte, weer in gebruik gesteld. De schutsluis werd in 1976 buiten gebruik gesteld vanwege de in slechte staat verkerende sluiswanden. Tijdens de werkzaamheden is het metselwerk van de sluiswanden hersteld, zijn de deuren vervangen en het natuursteen opgeknapt. Onderdeel van

deze restauratie was de constructie van een nieuwe ophaalbrug naast de sluis, bestemd voor toeristisch fietsverkeer.

Leiden: een wat onderbelicht thema van het industrieel erfgoed is de muurreclameschildering als reclameuiting uit een ver verleden. De gemeente Leiden heeft het goede initiatief genomen opdracht te verlenen voor de restauratie van één van de meest opvallende muurreclameschilderingen welke nog aanwezig is in de oude binnenstad. Het betreft hier een reclame voor het inmiddels al lang ter ziele gegane sigarettenmerk „Miss Blanche” op de zijgevel van een oud grachtenpand op de hoek Herengracht-Oude Rijn. De reclameschildering is in 1936 ontworpen door de Hongaarse kunstenaar Vilmos Huszar, lid van de befaamde „Stijl”-groep.

Naar aanleiding van deze „muurrestauratie” is door de gemeente Leiden een boekje uitgegeven, waarin naast de beschrijving van de restauratie van de „Miss Blanche”-muurreclame aandacht wordt geschonken aan de overige nog in Leiden te vinden muurreclameschilderingen. (zie rubriek Liter: cursivering).

Leiden: muurreclame Oude Rijn-Herengracht.

Nieuwerkerk aan de IJssel: de gemeente Nieuwerkerk geeft prioriteit aan de restauratie van het steenovencomplex in de buurtschap Klein-Hitland binnen het monumentenbeleid voor de jaren 1994-2000. De uit het begin van de 19e eeuw daterende steenovens vormen belangwekkende voorbeelden van de steenovencultuur, die in Nieuwerkerk al sinds de Middeleeuwen bestaat.

Het complex bij Klein-Hitland bestaat uit vier veldovens met aangebouwde turfschuren, van waaruit de ovens werden gestookt. Inmiddels is begonnen met het herstel van het metselwerk van één van de ovens. De muren van de oven zijn hierbij weer opgetrokken tot de oorspronkelijke hoogte van vijf meter.

Voor dit project zal subsidie bij de Europese gemeenschap worden aangevraagd door de Stichting Behoud Steenovens Hitland.

Oudewater: het stoomgemaal aan de Damweg uit 1873 is begin maart dit jaar door de eigenaar gesloopt. De gemeente Oudewater had de eigenaar hiervoor toestemming gegeven, onder de voorwaarde dat op dezelfde plek een nieuwe woning zou worden gebouwd in de stijl van het voormalige stoomgemaal. Diverse instanties, waaronder de werkgroep Behoud Lopikerwaard, hadden eind 1992 vergeefs tegen de sloop van het gemaal geprotesteerd. In mei besliste GS van Utrecht dat de gemeente ten onrechte de eigenaar vergunning voor woningbouw had verleend, daar het terrein een agrarische bestemming heeft.

Schiedam: op 23 april jl. is de eerste fase in de restauratie van de 18e eeuwse branderijpanden aan de Lange Haven afgesloten met het in metselen van de hoogste steen in de klokgevel door burgemeester drs. R. Scheeres, tevens voorzitter van de stichting „De gekroonde Brandersketel”. Het gebouwencomplex raakte in 1985 na een brand in verval. Met de vestiging van het Nederlandse Gedistilleerd Museum krijgen de panden hun oorspronkelijke functie terug. Naast een permanente expositie over de geschiedenis van het gedistilleerd, een documentatiecentrum en een congresruimte zal in de panden een unieke, werkende moutwijnbranderij worden gevestigd. Het museum zal in september 1995 zijn deuren voor het publiek openen.

De eind 1992 gestarte fondsenwervingsactie heeft inmiddels ca. 8 ton aan sponsorgelden opgeleverd van diverse bedrijven. Voor het resterende benodigde bedrag (1 miljoen) zullen nog enkele bedrijven benaderd worden terwijl eind 1994 een publieksactie is gepland.

Schiedam: burg. R. Scheeres metselt de hoogste steen van het Nederlands Gedistilleerd Museum.

Schoonhoven: minister d'Ancona van WVC heeft op 28 juni met een officiële handeling de eerste fase van de restauratie van de watertoren afgesloten. Het bestuur van de Stichting Behoud Watertoren Schoonhoven had de minister bereid gevonden naar Schoonhoven te komen om een door haar gesignde dakpan van leisteen te leggen.

De watertoren is vanwege de unieke chalet-stijl waarin zij is gebouwd, definitief door WVC op de monumentenlijst geplaatst. Na voltooiing van de restauratie zal de toren een culturele bestemming krijgen. De Europese Commissie heeft een bedrag van f 142.000,- toegezegd voor de restauratie.

ZEELAND

Goes: voor de markante watertoren aan de 's Gravenpolderse Weg te Goes, sinds 1978 een rijksmonument, bestaan plannen om er kantoren in te vestigen.

Bouwbedrijf Sprangers uit Breda is in onderhandeling met de eigenaar van de toren, Delta Nutsbedrijven, en met de gemeente Goes over de aankoopprijs. De gemeente wil de toren graag behouden, maar in verband met het beperkte restauratiebudget kan het nog wel jaren duren voor de restauratie van start kan gaan.

De Goese toren is in 1912 gebouwd naar een ontwerp van Carl Francke uit Bremen en was de eerste watertoren in Nederland die in een open staalconstructie is opgetrokken.

NOORD-BRABANT

Den Bosch: op 9 juni jl. is een overeenkomst gesloten tussen de Nederlandse Spoorwegen en de gemeente Den Bosch over de vernieuwing van het stationsgebied. Het oude station van S. van Ravesteijn zal worden gesloopt en vervangen worden door een nieuwe, futuristisch ogende schepping van architect Ron Steenhuis.

In het kader van de nieuwe filosofie van NS om van stations een commercieel centrum te maken, zal een grootscheeps kantoren/winkelcomplex naast het nieuwe station gebouwd worden.

De totale kosten van dit project, „le Gare” genaamd, bedragen 350 miljoen. Na protesten van onder andere de Stichting tot behoud van Monumenten van Bedrijf en Techniek in het zuiden des lands zal een aanzienlijk deel van de markante stalen perronoverkapping van architect Van Heukelom uit 1896 behouden blijven. Het betreft hier de overkapping van het eilandperron, welke de langste van Nederland is. De staalconstructie, waarvan het cultuurhistorisch en technisch belang is aangetoond in een rapport van de TU-Delft, zal voor 10 miljoen worden gerenoveerd. De overkapping van het eerste perron zal moeten wijken voor de nieuwbouwplannen.

Oss: één van de oudste industrieën in deze plaats is de tapijtfabriek Bergoss, oorspronkelijk in 1856 begonnen als een voddenververkend bedrijfje, opgericht door Jacob van den Bergh. In 1888 wordt een nieuwe wattenfabriek gebouwd aan de Oostwal. In 1916 groeit het bedrijf uit tot de tapijt- en meubelstofweverij waarmee Bergoss internationale faam kreeg. In 1983 ging het bedrijf failliet en werd opgenomen in de Desso-tapijtfabriek. Begin 1993 werd de productie definitief stilgelegd. Alleen als merknaam bestaat Bergoss nog.

Het einde van dit gerenommeerde bedrijf was voor het streekmuseum Jan Cunen te Oss aanleiding voor een expositie in mei jl. Naast een groot aantal historische foto's van het bedrijf werd een aantal stedenbouwkundige studies gepresenteerd voor de mogelijke toekomstige herinrichting van het fabrieksterrein.

Een groot deel van de gepresenteerde plannen is ontworpen door studenten van de Akademie voor Bouwkunst in Arnhem in het kader van een studieopdracht.

De nog aanwezige fabriekshallen dienen momenteel als